

DIREKTOR PEETER OLESK

Vahekõneks. Raamatukogu 1995–1999 ja edasi

Kandideerisin 1995. a. aprillis Tartu Ülikooli Raamatukogu direktori kohale viimasel hetkel. Määravaks sai jutuajamine ülikooli nõukogu saali uktsel, kus me seisime kolmekesi — Eesti Vabariigi president, rektor ja mina. Rektor prof. Peeter Tulviste ütles selgesõnaliselt, et tema arvates oleks kõige parem, kui ma tuleksin raamatukogu etteotsa ja nii ma siis ka otsustasin.

Ülikooli nõukogu koosolekul 28. aprillil küsis prof. Ain-Elmar Kaasik, kaua ma mõtlen oma tulevast tööd teha, kas ei või suur poliitika mind varem jälle tagasi kutsuda. Vastasin, et mastaapseteks ümberkorraldusteks raamatukogus kulub kümme-kond aastat ja kui tulla nende juurest ära enne, siis jäävad asjad pooleli. Arvan seda ka täna, ehkki olen ise käitunud just nõnda, nagu prof. Kaasik pelgas. Aga tookord ei aimanud ma, et vaevalt pool aastat hiljem, 1996. a. algul, tekitatakse kahe vana raamatu-sõbra ja muidu sõbra, rektori ning raamatukogu direktori vahele tüli, mis ei kao. Kõige rohkem elasid seda üle raamatukogu inimesed, kes ise seda tüli lahendada ei saanud.

Minul jäi üle vältida sõda kolmel rindel. Esimene rinne — kahjuks ei ole selle sõna kasutamine kohatu — jooksis ülikooli keskparaadist ühe osa ja raamatukogu vahelt. Teine rinne, mis ei avanenud, oleks võinud tekkida raamatukogu juhtkonna ja ülejäänud personali vahel. Kolmas rinne, positsioonivõitlus Tartu ja Tallinna raamatukogude vahel, on seisnud ammu enne mind ning kehtiv raamatukoguõigus ja maksev kultuurilooma finantseerimise praktika on siin Tartu raamatuvarade suhtes ülekohtused.

Et ellu jääda, oli raamatukokku vaja meeskonda, kes ei sõltuks üksipäini direktorist, kes ei oleks üksteisega seotud ega intrigeeriks omavahel. Selle loomiseks polnud vahendeid, kuid kindlasti oli tarvis õhkkonda, kus usaldus oleks suurem kui väikesed vastuolud ja minu arusaamist mööda me saime nii õhkkonna kui ka meeskonna ning on lootusetu vaielda, kumb oli enne. Üle hulga aja raamatukogu juhtkond ei tülitsetud omavahel. Kuidas see praegugi välja näeb, selles võib ise veenduda igaüks, kes märkab, kui tihti raamatukogu endine ja nüüdne direktor sundimatult kokku saavad, ajades **ühist** asja.

1995. a. Tartusse koju jäädes lubasin endale, et ma ei lähe poliitika jaoks rooste. Ülikooli raamatukogu on esmajoones avaliku elu keskus ja poliitiline mõtlemine ning Eesti riik — täpselt niisamuti ka teised riigid — ei tohiks olla siin võõrad. Sestap oli loomulik, kui 1995–1999 käis raamatukogus, ja harilikult korduvalt, pikk rida poliitikuid, tipp-ametnikke, diplomaate, sõjaväelasi ning teiste raamatukogude juhte ja kedagi neist ei moositud. Kes ütleb, et nad käisid seal minu tõttu, paneb märgist mööda. Seal käidi selle vaimsure pärast,

mille kordaseatud raamatud loovad igal pool. Direktori kabinetis tähendas see, et seintel olid huvitavamad kaardid ning riulitel süstemaatiliselt järgmised teemad: Eesti ajalugu, Eesti loodus, Eesti maakonnad ja asulad, Tallinn, Tartu, eesti keel ja Emakeele Selts, eesti rahvaluule, Eesti bibliograafiad, Tartu Ülikooli professorite õpikud, Paul Ariste ja Juri Lotmani teosed, Tartu Ülikooli ajalugu käsitlevad tööd, ülikooli raamatukogu väljaanded, raamatuteadus. Tahtsin, et saaksin kellele tahes otsekohe näidata, mis on Eesti.

Väga oluline oli raamatukogu saali kapitaalremont, sest see võimaldas rajada korraliku konverentsikeskuse, ja katuse kordategemine, sest seni tuli katust kogu aeg niihästi karta kui ka kahetseda. Turvavärvate probleemiga olin ma kokku puutunud juba 1990. aastal, kui õhus oli võimalus, et nende hankimist saaksid rahastada Kanada eestlased. Vastuseks öeldi mulle, et need on liiga kallid, elav tööjõud tuleb odavam. Tartu Linnavolikogu ja selle rahanduskomisjoni tollaegne juht prof. Mait Klaassen otsustas teisiti ja kuigi turvaväravad üksi raamatute ning teiste teavikute varastamist ei lõpeta, on see siiski väga suur samm edasi.

Raamatukogudevahelisest ühistegevusest jäävad sellesse perioodi teadusraamatukogude vaheline konsortsium trükiste ühiseks kirjeldamiseks (me ütlesime lühidalt INNOPAC-i konsortsium) ja sundeksemplari seaduse vastuvõtmine. 1996. a. suveks tekkis raamatukogus see must meeleolu, et arvuteid ei tule ja inimesed, kes oskavad arvutiga midagi suuremat ette võtta, lähevad ära. Pöörata see meeleolu ümber oli tehnoloogiadirektori, nüüdse täisdirektori Toomas Liivamäe otseseks tööks ja mul on väga hea meel, et INNOPAC-i veetakse peamiselt Tartust. Sundeksemplari seadus 1997. a. kindlustas, et Tartu rahvustrükise kogud säilitavad oma järjepidevuse — ehkki on naiivne loota, et see kõik kestab iseenesest edasi.

1995–1999 avati ülikooli raamatukogus mitu asja: Euroopa Liidu õppeklass, Euroopa Liidu maakondlik infopunkt, Peruu Vabariigi aukonsulaat, pärast minu lahkumist jaapani keele õppeklass ja fonoteegi uued ruumid. Raamatukogu saalist alustas oma tegevust Eesti Muusikaakadeemia Tartu filiaal. Võeti käsile mitmed töösuunad, mida pidulikult ei avatud, kuid mis on pikaajalised. Neist on mul südamel kaardikogu, sest maatundmine on oskus, mida tuleb arendada pidevalt ja ilma kaasaegsete kaartideta pole see võimalik. Samal ajal tunnen ma suurt rõõmu “Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamatust”, mida kolleeg Rein Saukas on toimetanud tundlikult algusest peale. Neid asutusi, mille tegevusaruandes on kõik otsekohele kirjas, on Eesti Vabariigis väga vähe.

Mis jäi lahtiseks või pooleli või unistuseks?

1. Raamatuteaduse õpetamine raamatukogu baasil.
2. Raamatukogu ja tema rahastamise õiguslik korraldus.
3. Ülikooli raamatuvara ühtne kirjeldamine.
4. Läänemaise teaduskirjanduse avaram komplekteerimine, täpsemalt selle rahastamine.
5. *Estica* ja *Estonica* süstemaatiline läbitöötamine.
6. Erihoidlad kaartidele ja videoteavikutele.
7. Modernne garderoob koos pakihoidlaga.
8. Teadusbibliograafiade kirjastamine.
9. Hoone ventilatsioon ja akende väljavahetamine lõpuleviimine.

Ma tänan kõiki, kellega ma raamatukogus koos tööd tegin ja ma ei mäleta raamatukogu seest kedagi, kellega ma poleks tööd teha tahtnud.

20. augustil 2000 Tähtveres

Peter Olsu